

## Värpinge 17:10

RAÄ Lund 156:1/L1988:4998  
Värpinge, Lunds socken, Lunds kommun, Skåne län  
Schaktningsövervakning 2018  
Aja Guldåker & Sebastian Boström



Titel: Värpinge 17:10  
Författare: Aja Guldåker & Sebastian Boström  
Kulturmiljörapport: 2022:3

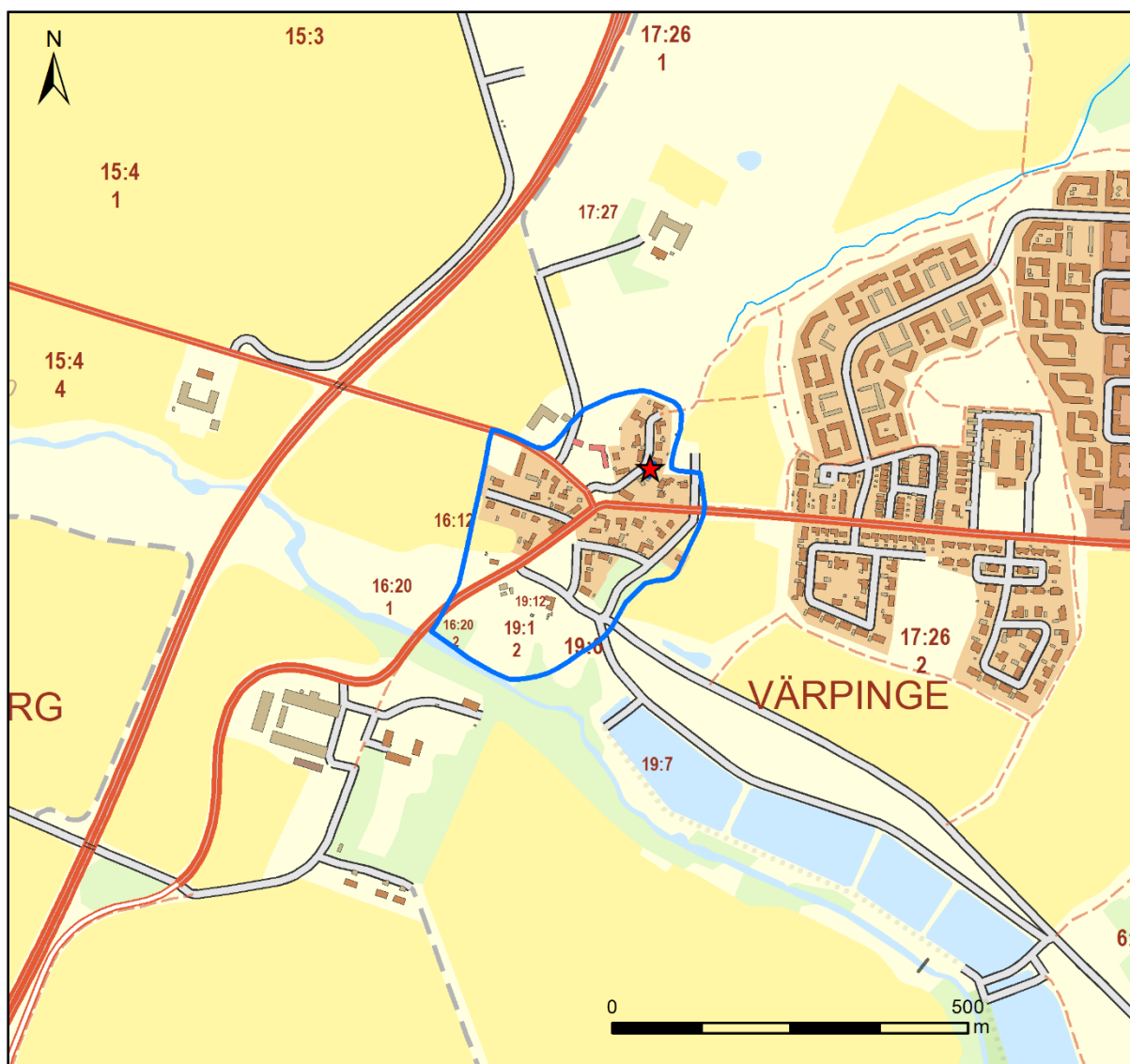
Omslagsbild: Schaktning för poolgrop.  
Upphovsrätt: Där inget annat är angivet, enligt Creative Commons licens CC BY

# Innehållsförteckning

|                                             |    |
|---------------------------------------------|----|
| Sammanfattning .....                        | 1  |
| Inledning .....                             | 2  |
| Fornlämningsmiljö .....                     | 2  |
| Tidigare arkeologiska iakttagelser .....    | 3  |
| Genomförande och resultat .....             | 5  |
| Kulturlagerstatus.....                      | 5  |
| Förslag på fortsatta åtgärder .....         | 8  |
| Administrativa och tekniska uppgifter ..... | 9  |
| Referenser .....                            | 10 |
| Bilagor.....                                | 11 |

# Sammanfattning

- I samband med schaktning för pool, dränering, brunn samt stenläggning vid en privatbostad i Värpinge, Lunds kommun genomförde arkeologer från Kulturen i Lund en schaktningsövervakning enligt länsstyrelsens beslut (Lst dnr: 431-20290-2018, Kulturens projektnummer A\_2018\_0034).
- Den berörda fastigheten är belägen inom området för Värpinge medeltida bytomt, fornlämning L1988:4998/RAÄ Lund 156:1.
- Sammanlagt schaktades en yta på 74 m<sup>2</sup>.
- Vid undersökningen framkom ett möjligt hörn av en grundmur samt arkeologiska lämningar vilka kunde dateras till 1800-1900-talet.



Figur 1. Värpinge Bytomt, fornlämning 156:1 i blått, med platsen för undersökningen markerad med en röd stjärna.  
© Lantmäteriet.

## Inledning

I samband med schaktning för pool, dränering, brunn samt stenläggning vid en privatbostad i Värpinge, genomförde arkeologer från Kulturen i Lund en schaktningsövervakning enligt länsstyrelsens beslut (Lst dnr: 431-20290-2018, Kulturens projektnummer A\_2018\_0034).

# Fornlämningsmiljö

Värpinge är by belägen i den västra utkanten av Lund intill Höje å. Fornlämning L1988:4998 (Lund 156:1) som den berörda fastigheten ligger inom utgör området för Värpinge medeltida bytomt vars utsträckning baseras på kartmaterial från år 1812 (FMIS). Värpinges historia är nära förknippad med Trollebergs säteri, tidigare benämnd som Värpinge Gård. Gården nämns för första gången i de skriftliga källorna i slutet av 1100-talet. Under större delen av medeltiden utgör gården en av ärkebiskopens stödjepunkter i Skåne. I samband med Karl Knutssons härjningar i Skåne år 1452 bränns gården ner men återuppbyggs snart där efter. År 1520 nämns gården fortfarande som en del av ärkebiskopens egendom (Bevaringskommittén 2002:93).

Området som fastigheten ligger i gränsar i söder till Trollebergsvägen och i väster till Bäckerännan. Bäckerännan anlades över Rinnebäckes åfåra år 1928. Innan dess fanns endast stigar på ömse sidor av bäcken. Marken utmed bäcken ingick förr i byns gemensamma gatumark men uppläts till byns obesuttna under 1700-talet (Bevaringskommittén 2002).

## Tidigare arkeologiska iakttagelser

År 1780 påträffas ett fynd om 1 500 mynt i Värpinge. Mynten var av bland annat engelsk härkomst vilka kunde dateras till 1000-talet. Den exakta fyndplatsen är okänd men möjligtvis påträffades skatten på Gårdsläge 11 (Callmer 1980).

Ett rör av trälaggar, sammanhållna av vidjor som placerats i en bäck påträffas år 1942. Exakta läget för iakttagelsen är okänd (Kulturens LA-arkiv).

I samband med om- och nybyggnation av bron över Höje å år 1957 framkom större stenkonstruktioner, troliga kulturlager och träkonstruktioner. Enligt uppgift skall även rester efter en gårds- eller borganläggning påträffats på holmen i passagen över ån (Söderpalrn 1967; Callmer 1980; Lundberg 1996).

I samband med anläggandet av en gång- och cykelväg utmed Trollebergsvägen år 1995 framkom ett dike vilket tolkats som en gränsmarkering för byn mot öster (Lundberg 1996).

I samband med anläggandet av en gång- och cykelväg utmed Trollebergsvägen utfördes år 1998 en arkeologisk förundersökning inom fastigheten Värpinge 17:26. Vid undersökningen framkom lämningar från perioden yngre bronsålder/äldre järnålder, vilka tillsammans med iakttagelser gjorda år 1989 registrerades som fornlämning RAÄ 176, indikerar en större förhistorisk boplatz vilket ligger i en halvcirkel runt Kyrkohögen. Kyrkohögen är en gravhög daterad till äldre bronsålder (Lundberg 1999).

Vid en förundersökning inom Värpinge år 1998 påträffas en medeltida hästsko av typen toffelsko, daterad till 1300–1500 (Lundberg 1999).

Vid en arkeologisk förundersökning inom fastigheten Värpinge 16:6 år 2001 framkom ett 0,90 m tjockt kulturlager med inslag av träkol, tegelkross och en hel del stenar (Ericsson 2002).

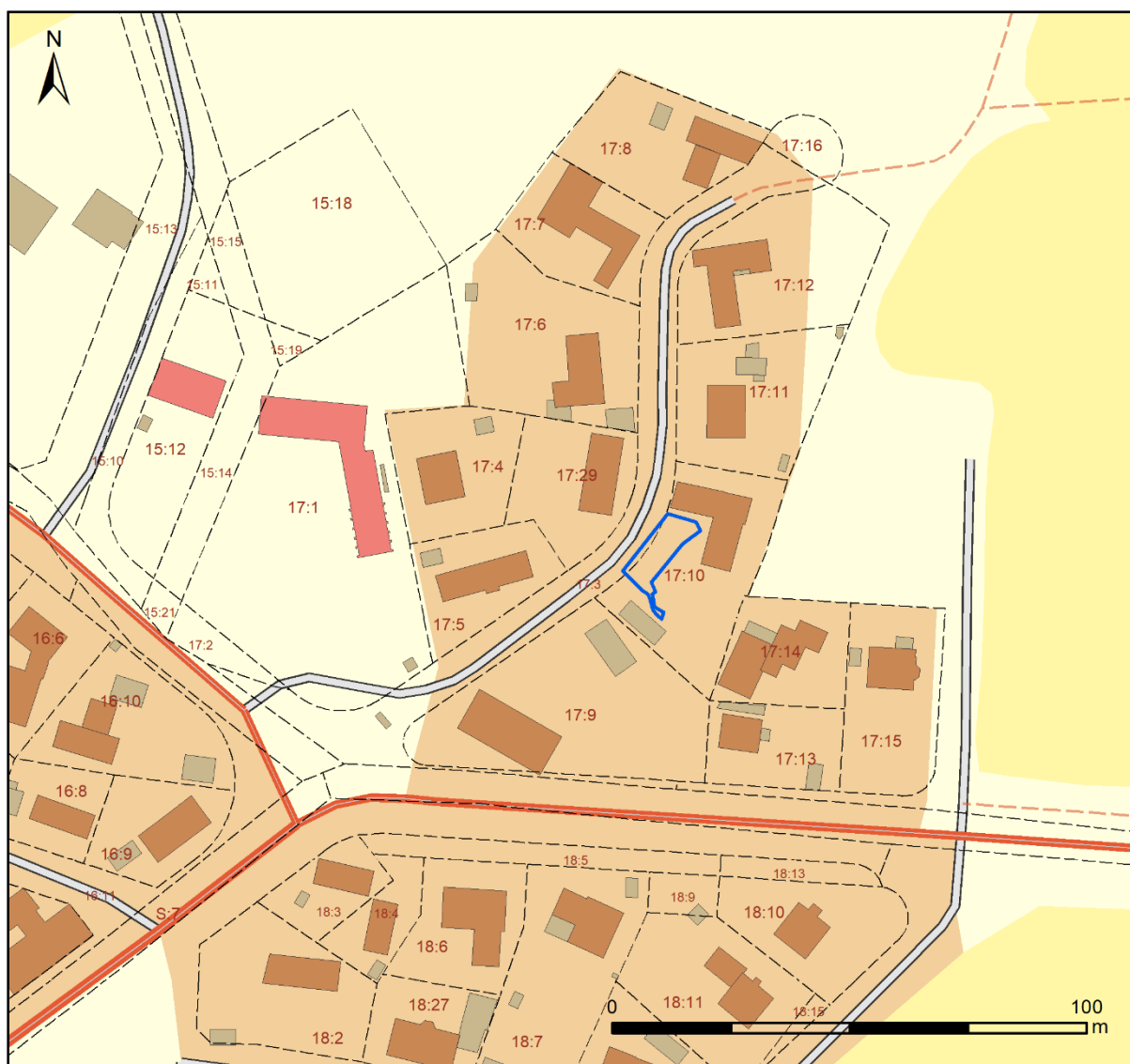
I samband med utbyggnaden av huset inom fastigheten Värpinge 19:1 år 2002 utfördes en arkeologisk förundersökning. Vid undersökningen framkom lämningar efter en igenfylld damm samt ler- och trägolv. Bebyggelselämningarna kunde dateras till senmedeltiden (Ericsson 2002)

År 2003 påträffades ett äldre odlingslager inom fastigheten Värpinge 17:28 (Karlsson 2005).

Vid anläggandet av en fjärrvärmeledning längst med den norra sidan av Trollebergsvägen år 2013 utfördes en arkeologisk förundersökning i Värpinge. Då schaktet bitvis grävdes ned till moränen kunde en kulturlagermaktighet på ca 1,00 m dokumenteras. Påträffade kulturlager bestod av fossil odlingsjord och ett slagglager vilket troligtvis lagts ut som ett bärlager till en tidig väg (Wallin 2018).

I samband med grävningen för en vattenledning till fastigheterna Värpinge 17:26 och 18:1 utfördes år 2013 en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning. Vid undersökningen påträffades kulturlager, en hårdgjord yta, nedgrävningar och fyllnadslager med medeltida rivningsmassor (Wallin 2018).

I samband med nybyggnation inom fastigheten Värpinge gjordes en arkeologisk schaktningsövervakning år 2018. Undersökningen visade att befintlig bebyggelse har beretts plats genom ingrävning i slänten till Rinnebäckes åfåra. Detta har sannolikt skett år 1822, eller tidigare. I samband med detta har eventuella äldre fornlämningar försvunnit (Kockum 2018).



Figur 2. Utdrag ur fastighetskartan över Värpinge med undersökningsområdet markerat i blått. © Lantmäteriet.

## Genomförande och resultat

Vid ankomst till fastigheten hade arbetena redan påbörjats trots att avtalet var att de skulle invänta arkeolog. Hela ytan hade banats ned -0,30 m och kabel/dräneringsschaktet hade schaktats ned till 0,60 m djup.

Då området för brunnen schaktades konstaterades att morängrus framkom på cirka 1,00 m och intressanta kulturlager framkom cirka 0,40 m under dagens marknivå. Således kunde konstateras att ingen större skada skett på fornlämningen när ingen antikvarisk närvaro fanns på plats, förutom möjligen längs kabelschaktet, men dess sträcka var förhållandevis kort.

I brunnschaktet framkom fyllningen till en avfallsgrop, alternativt stolphål, på ett djup av 0,50 m och ned till 0,90 m. Nedgrävningen var cirka 0,70 m i diameter (se bilaga 1, sektion 1). Kontaktytan i botten var



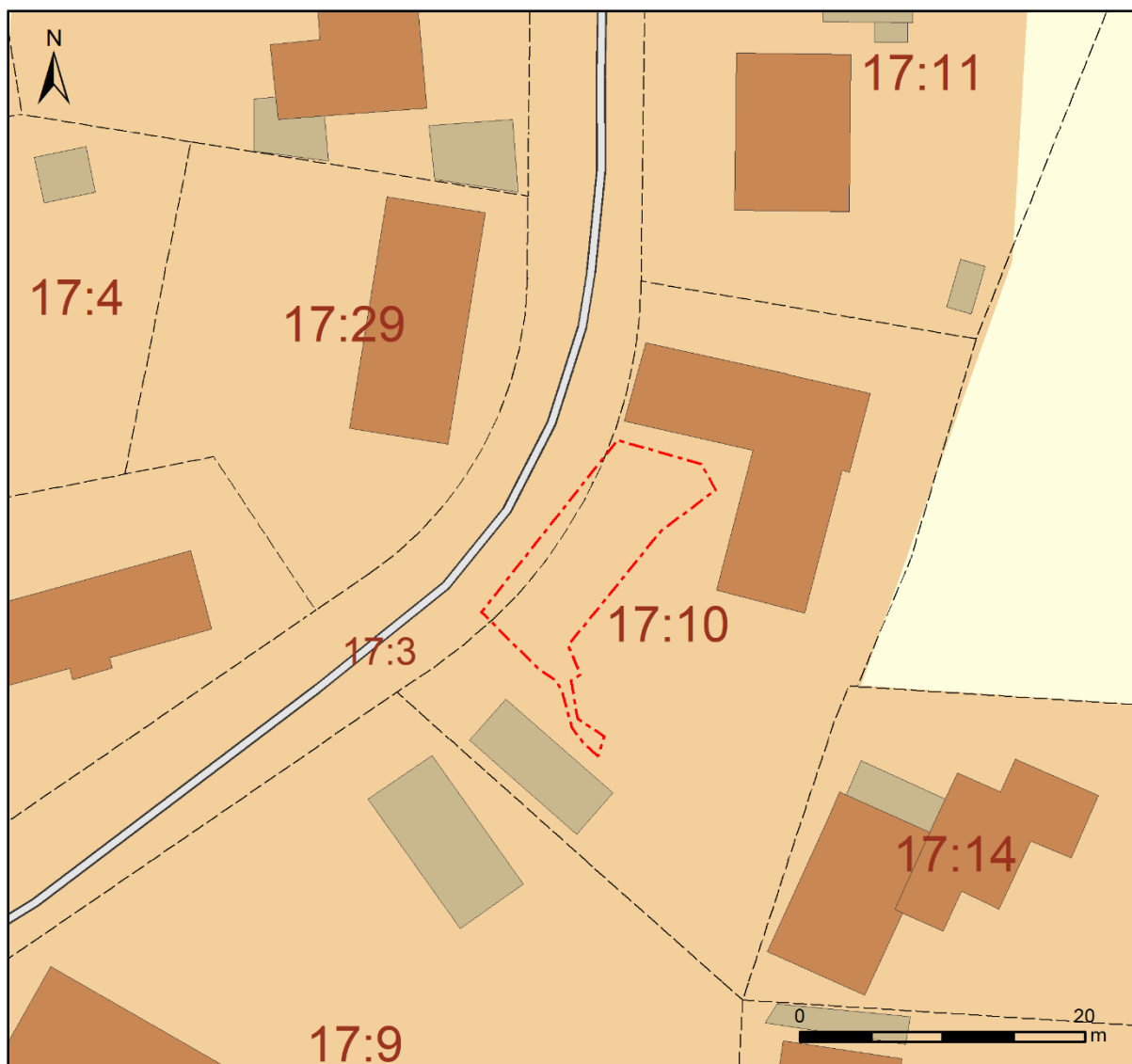
ett mycket grovkornigt grus med allehanda stenar i olika storlekar, vilket mycket väl kan ha motsvarat den tidigare bäckrännan. På 1700-års karta syns flertalet meanderbågar i bäcken och ingen fastighet fanns utsatt på kartan i aktuellt område. På 1822-års karta är bäcken uträtad och flera fastigheter kantar bäcken. Aktuell fastighet markerad som nr 25. Påträffade fynd visar att de lämningar som påträffats vid undersökningen motsvarar utbyggnadsfasen under sent 1700-tal eller tidigt 1800-tal. Några medeltida kulturlager kunde inte konstateras.



*Figur 3. Väster, poolschakt och brunn från norr. Höger, Poolschakt från söder.*

I området för den planerade poolen genomfördes schaktningsövervakningen ner till morängruset och en sektionsritning upprättades på den östra schaktväggen. Förhållandet och lagerföljden var snarlik brunnschaktet i söder, mängder av fajans och porslin framkom ner till 0,60 m. Intressanta kulturlager observerades först vid 0,60 m djup. Därefter framkom enstaka keramikskärvor av yngre rödgods och en krossad skalle av en ko. En nedgrävning, som kan ha motsvarat en avfallsgrop eller stolphål, framkom på ett djup av 0,60 m och ned till 1,00 m. Nedgrävningen var cirka 0,70 m i diameter. Kontaktytan i botten bestod av grovkornigt grus med allehanda stenar i olika storlekar. I plan framgick det tydligt att det i poolschaktet fanns en gräns där morängruset framkom vid 0,60 m djup i väster och där det i öster framkom först vid 1,00 m djup. Kulturlagren som dokumenterades hade karaktär av igenfyllnadsmaterial, dvs omrörda massor, och kan således ses som resultatet av uträtning av bäcken

under 1700-talet då delar av meanderbågarna fylldes igen för att bebyggelse skulle kunna etableras i området.



Figur 4. Utdrag ur fastighetskartan med schaktad yta markerad i rött. © Lantmäteriet.

## Kulturlagerstatus

De kulturlager som påträffades vid undersökningen bestod av omrörda massor vilka troligtvis kan dateras till 1700-talet. Kulturlagermängdigheten uppmättes till ca 1,00 m vilket också överensstämmer med tidigare arkeologiska iakttagelser gjorda i området. Markfuktigheten inom undersökningsområdet varierade men utifrån det påträffade inslaget av träkol kan bevaringsförhållandena för organiskt material anses som goda.

## Förslag på fortsatta åtgärder

Då arbetet med poolbygget är avslutat föreslår Kulturen inga vidare åtgärder.

# Administrativa och tekniska uppgifter

|                                |                                          |
|--------------------------------|------------------------------------------|
| <b>Länsstyrelsens dnr</b>      | 431-20290-2018                           |
| <b>Fornlämningsnr</b>          | RAÄ Lund 156                             |
| <b>Lämningsnr, fornreg</b>     | L1988:4998                               |
| <b>Kulturens projektnr</b>     | A_2018_0034                              |
| <b>Trakt/kvarter/fastighet</b> | Värpinge 17:10                           |
| <b>Socken</b>                  | Lunds stad                               |
| <b>Kommun</b>                  | Lund                                     |
| <b>Län</b>                     | Skåne                                    |
| <b>Typ av exploatering</b>     | Poolbyggnation, dränering, kabeldragning |
| <b>Uppdragsgivare</b>          | Per Pedersen Investment AB               |
| <b>Typ av undersökning</b>     | Schaktningsövervakning                   |
| <b>Ansvarig institution</b>    | Kulturen                                 |
| <b>Fältarbetsledare</b>        | Aja Guldåker                             |
| <b>Övrig personal</b>          | -                                        |
| <b>Fältarbetstid</b>           | 2018-07-23 – 2018-07-24                  |
| <b>Fälttid, arkeolog, tim</b>  | 6 h                                      |
| <b>Fälttid, maskin, tim</b>    | -                                        |

|                             |                   |
|-----------------------------|-------------------|
| <b>Yta, m<sup>2</sup></b>   | 74 m <sup>2</sup> |
| <b>Kubik, m<sup>3</sup></b> | 80 m <sup>3</sup> |
| <b>Schaktmeter, m</b>       | -                 |

|                                 |                                                                                                                                              |
|---------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Fyndmaterial</b>             | LUHM33114: 1-6. Fynden förvaras efter fyndfördelning på LUHMs magasin                                                                        |
| <b>Ritning, dokumentation</b>   | 3 st A3 ritfilm: 2 sektionsritningar skala 1:20, 1 planritning skala 1:100, digitala inmättningsfiler i Kulturens stads-GIS                  |
| <b>Foto</b>                     | 9 digitala fotografier                                                                                                                       |
| <b>Analyser</b>                 | -                                                                                                                                            |
| <b>Arkivmaterial, förvaring</b> | Kulturens LA-arkiv under fastighetsbeteckningen Värpinge 17:10/LUHM, kopior i Kulturens LA-Arkiv under fastighetsbeteckningen Värpinge 17:10 |

# Referenser

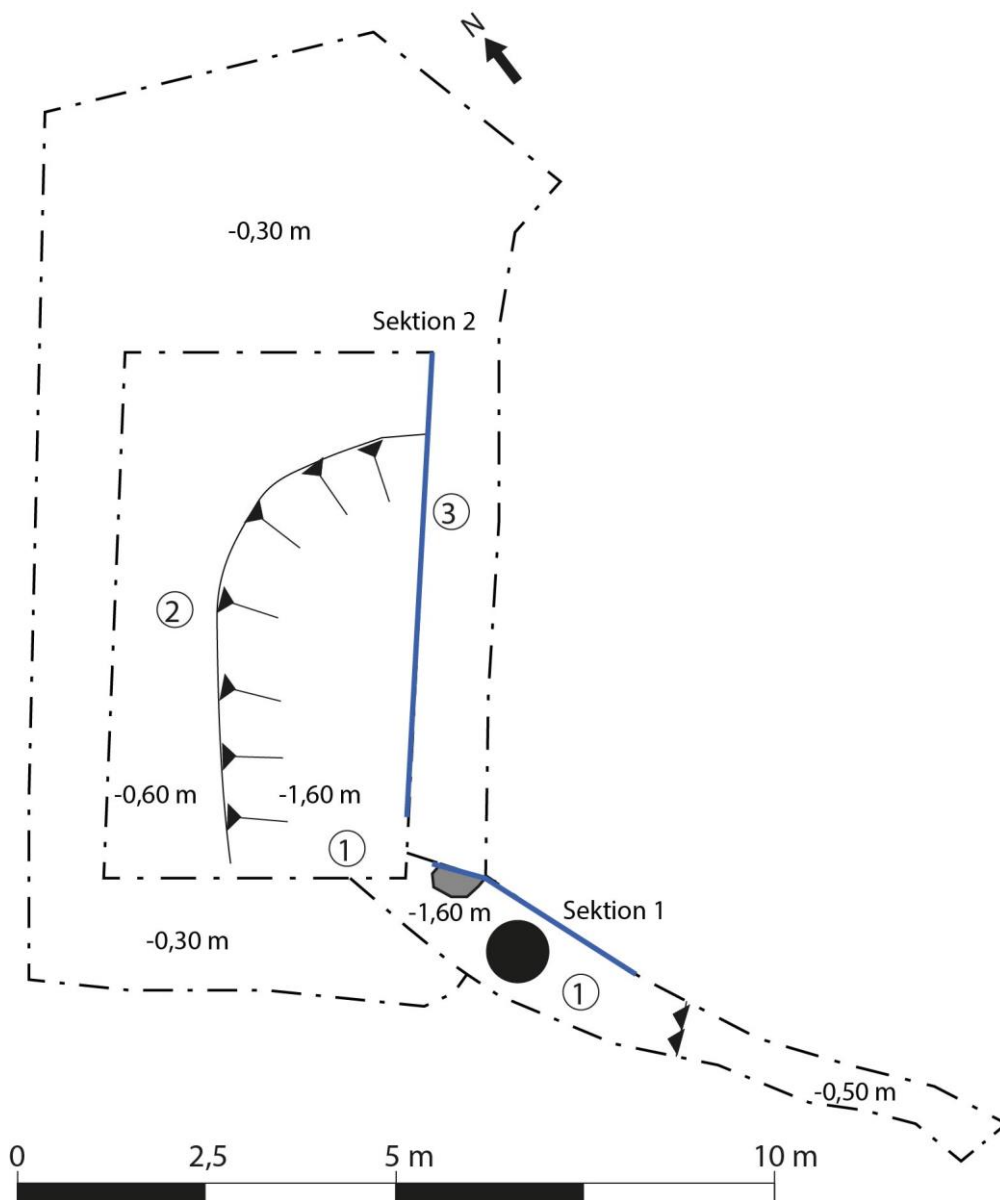
- Bevaringskommittén. 2002. Byar i Lunds kommun 1. Bevaringsprogram. Stora Råby och Värpinge. Lund
- Callmer, J. 1980. Topographical Notes on some Scanian Viking Period and Early Medieval Hoards. Meddelande från Lunds universitets historiska museum 1979-1980. Papers of the Archaeological Institute University of Lund 1979-1980. New Series Vol. 3. Lund.
- Ericsson, G. 2002. Värpinge 19:1. Arkeologisk förundersökning 2002. Arkeologiska arkivrapporter från Lund, nr 110. Kulturen, Lund.
- Karlsson, M. 2005. Värpinge by 17:28, Lunds stad. Arkeologisk förundersökning 2003 Arkeologiska arkivrapporter, nr 134.
- Kockum, J. 2018. Värpinge 17:7, Lunds socken. Arkeologisk undersökning 2018. Kulturmiljörapport 2018:55. Kulturen, Lund.
- Lundberg, A. 1996. Värpinge östra vång, 17:25 m.fl. Fornlämningarna 156 & 177. Arkeologisk förundersökning 1995. Arkeologiska arkivrapporter från Lund, nr 29. Kulturen, Lund.
- Lundberg, A. 1999, Värpinge 17:26. Fornlämningarna 176 & 177. Arkeologisk undersökning 1998. Arkeologiska arkivrapporter från Lund, nr 73. Kulturen, Lund.
- Söderpalm, K. 1967. Värpinge by. En lokalhistorisk studie. Byggnadsnämnden, Lund.
- Wallin, J. 2018. Värpinge 17:26 och 18:1. Fornlämning 156:1, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk förundersökning 2015. Kulturmiljörapport 2018:40 Lund.

## Övriga källor

Kulturens LA-arkiv

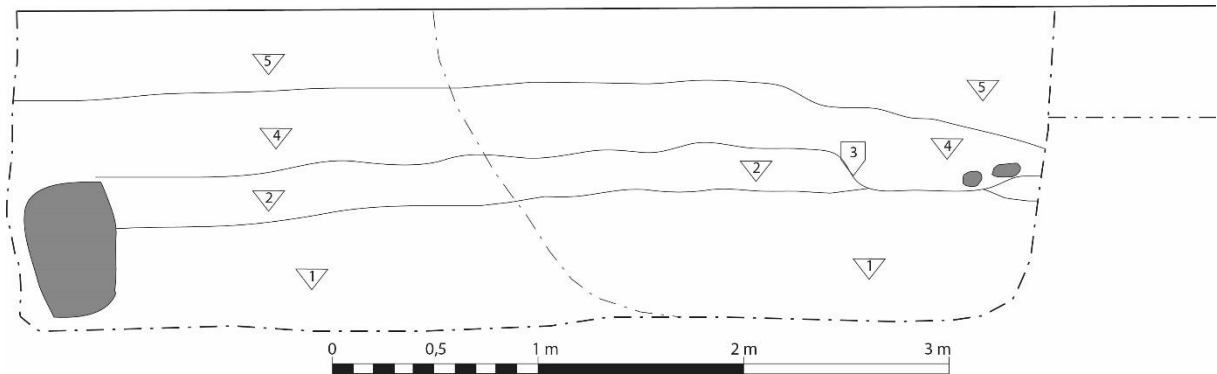
# Bilaga 1. Plan och sektionsritningar

## Planritning



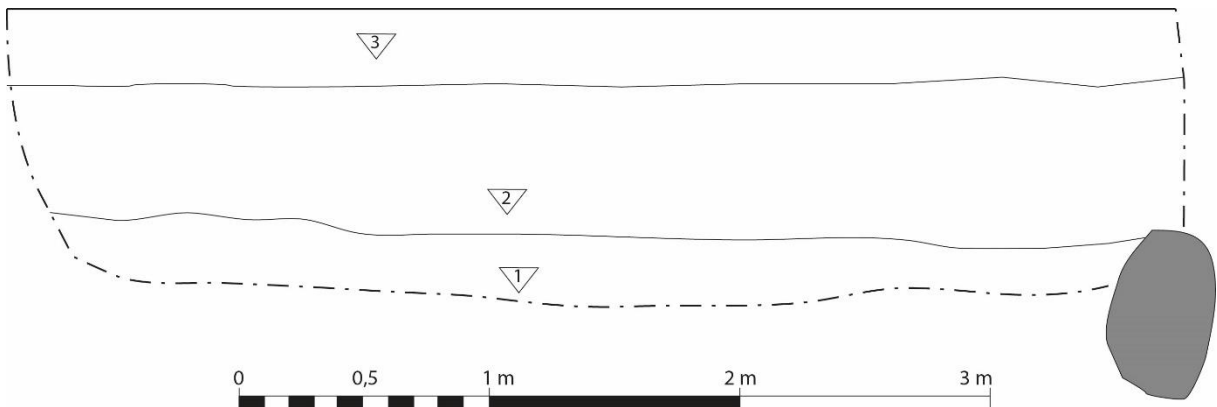
1. Gråbrun, fet lera med inslag av träkol, bränd lera, djurben, kalkprickar och tegel. Småsten och möjligt stenavtryck/stolphålsrest påträffades.
2. Brun, något fet, något fuktig lera med grusiga inslag. Relativt finkornig. Tydligt avgränsad västerut. Fyllning i nedgrävning.
3. Stenläggning.

## Sektion 1



1. Grus, sand, sten. Grundvatten tränger upp på ca -1,45 m. Morän.
2. Grusig lera, brun, något fet. Enstaka inslag av träkol. Äldre markhorisont.
3. Nedgrävning.
4. Brun, fet, något torr lera med inslag av träkol. Enstaka tegel och kalk. Rikligt av keramik av yngre rödgods, en järnkniv och djurben. Troligtvis 1800-tal. Fyllning i stolphål samt kulturjord.
5. Lerinblandad matjord med inslag av singel. Påförda massor.

## Sektion 2



1. Brun, fet lera med grus. Inslag av träkol. Något fuktigt. Stor grundsten nedgrävd i söder. Inslag av morängrus. Under detta lager ännu mer morängrus. Uppfattas som åfåra eller igenfylld svacka.
2. Som 1 fast med inslag av porslin. Troligtvis 1900-tal.
3. Matjord.

## Bilaga 2. Fyndlista

| Fyndnummer | Kontext | Sektion       | Material       | Sakord | Formtyp                    | Undertyp | Del     | Antal | Vikt, g. |
|------------|---------|---------------|----------------|--------|----------------------------|----------|---------|-------|----------|
| 1          | 1       | Sektion 2, L2 | Keramik        | Kärl   | Porslin                    | Bägare   | botten  | 9     | 78       |
| 2          | 1       | Sektion 2, L2 | Keramik        | Kärl   | Fajans, odefinierad        | Tallrik  | botten  | 14    | 308      |
| 3          | 2       | Sektion 2, L3 | Keramik        | Kärl   | Yngre rödgods, odefinierat | Fat      | botten  | 1     | 30       |
| 4          | 3       | Sektion 1, L4 | Keramik        | Kärl   | Yngre rödgods, odefinierat | Fat      | botten  |       | 164      |
| 5          | 3       | Sektion 1, L4 | Keramik        | Kärl   | Fajans, odefinierad        | Bägare   | mynning | 1     | 8        |
| 6          | 1       | Sektion 2, L2 | Glas/guldfolie | Flaska |                            |          | Skaft   | 2     | 5        |



2022

- 2022:1 Rådhuset i Helsingborg Kunskapsunderlag. Rådhuset 3, Helsingborg. Lena Hector och Carita Melchert.
- 2022:2 Munkarps kyrka, Munkarp 4:40, Höörs kommun, Skåne län. Antikvarisk medverkan. Carita Melchert.
- 2022:3 Värpinge 17:10, RAÄ 156:1, L1988:4998. Värpinge, Lunds socken, Lunds kommun, Skåne län. Schaktningsövervakning 2018. Aja Guldåker & Sebastian Boström.